

Sedm let jest mně surově spiláno v Moderní revui od chvíle, kdy vystoupil jsem proti zvrhlostem a ničemnostem Karáskovým. Předtím byl jsem tam chválen; nikdo jiný než tehdejší orakulum Moderní revue, zemřelý Miloš Marten, napsal chvalozpěv na mé Boje o zítřek záhy po jejich vydání... To ví celý literární svět český, to ví i p. F. V. Krejčí z Práva lidu, který psal proti Karáskovi v oné aféře stejně rozhodně jako já! Sedm let nestarám se o Moderní revui právě proto, že vím, z čeho se pramení její nízké zášti; přerušil jsem před sedmi lety výměnu svých časopisů s touto tiskovinou a nedotýkám se jí ani pinsetami.

Ale právě proto měl jsem právo odmítnouti jednou provždy pokusy různých lidí a lidiček dostati mne pod jeden klobouk s Arnoštem Procházkou a varovati je přístě od takových úmyslů. Ten a jen ten účel sledoval jsem prvním odstavcem svého článku z minulého čísla Kmene.

V třetím čísle Cesty

obírá se mým článkem „Proti návrhu Macharovu“ p. Viktor Dyk a obrací se zejména proti jeho prvnímu bodu, kde odmítám každé společenství, i společenství podpisové, se zákeřnými, nečestnými nepřáteli, jako jest Arnošt Procházka. Kdyby prý takový názor byl rozšířen mezi spisovateli, nebyl by prý podepsal list květnový nikdo, poněvadž každý má prý nějakého nepřítele, a pro rozmišky osobní nebyla by prý možná žádná akce veřejná.

Pan V. Dyk není práv mé myšlenky. Ve Kmeni lišil jsem zřejmě mezi odpůrcem, soupeřem, čestným nepřítelem a mezi zákeřníkem; s prvními mohou státi v dobách nebezpečí veřejného v jedné řadě, s druhými nikoliv. Pan Dyk přečti si laskavě slova velikého francouzského historika, které jsem o té věci uvedl v 17. čísle Kmene. Z nich bude mu patrné, že jinde mají mnohem jemnější cit právní a nebagatelisují těchto věcí jako u nás. Neboť: čest národní jest jen stupňovaná a zmocněná čest osobní, a kde není smyslu pro tuto, není ani půdy k vzrůstu pro onu. Francouz jasně ukazuje, kde jest vina: v obci, v celku národním nebo státním, který včas nedovedl opatřiti soudce a rozsouditi. Při veřejném nebezpečí, pokud vím, jest a bylo prvním příkazem přerušeni a zastaveni všech sporů a bojů soukromých. Stalo se to však v mém případě? Přerušil své zákeřné útoky Arnošt Procházka? Nikoliv, naopak, stupňoval je i jejich perfidnost a podlost. Proto přes námitky p. Dykovy trvám na svém a odmítám s Arnoštem Procházkou jakékoli společenství. Případ můj jest výjimečný a nemá obdoby v jiných případech sporů a bojů spisovatelských. A stanovisko mé neodporuje také, jak se mylně domnívá p. Dyk, mému požadavku pravé tvořivé lásky; neboť pravá tvořivá láska není ani slabost ani zbabělost ani nedostatek smyslu pro čest; pravá tvořivá láska naopak žádá nejrozhodnější odvahy k nenávidění zla i k jeho stíhání vždy a všude, pokud vítězí a ovládá život.

Právo lidu z 23. června

obírá se Kmenem způsobem tak ubožáckým, že škoda namočit pro to pera do kalamáře. Spisovatel L. N. Zvěřina napsal na záda slavné sociální demokracii české článek „Hydra“, který přilehl tak důkladně, že Právo lidu nezmohlo se proti jeho

meritu ani na slůvko odpovědi, nýbrž vytrhlo z něho pokrytecky větu, v níž Zvěřina řekl, že carism *nebyl* přes všechny své hříchy *klebrou Ruska*, a dovolal se pro svůj soud názoru Dostojevského, který viděl v carismu nutnou formu státního života Ruska. A z toho klepaři, že prý Kmen hájí „krvavou metlu ruského lidu, carism“. Soud p. Zvěřinův není soud můj — já soudím o věci jinak —, ale přeji v listě svém každému slušnému a poctivému přesvědčení místa a neškrtám z článků, podepsaných plným jménem, nic podstatného. Já soudím, je-li nutno již mluvit o tom, že carism byl *maskovaná* anarchie, jako bolševictví jest anarchie *zjevná a otevřená*; co jest lepší nebo horší, o tom netroufám si jako pouhý pozorovatel rozhodovati — k tomu musí bych žiti na Rusi desetiletí a znáti Rusko a jeho život v jeho posledních tajemstvích. Že však bolševictví není poslední slovo ruské duše, že jest na nejvyšší jen poblouzením na nesnadné cestě za velikým a vznešeným cílem, jest mně tak jasné, jako že dvakrát dvě jsou čtyři.

Ale názor p. Zvěřinův není nic ubohého nebo zpátečnického, co by zasloužilo posměšku nebo hany, již proto ne, že opírá se o přesvědčení a zkušenosti největšího básnického genia ruského v 19. věku, který znal a miloval Rus tak hluboce jako dlouho nikdo druhý po něm a jistě hlouběji a lépe než kdokoli z nás. A opakují znova, že není poslední slovo tohoto dějinného procesu posud řečeno a že až bude řečeno, zahanbí a usvědčí jistě z obmezenosti dnešní demagogii sociálně demokratickou, která myslí, že dějiny vyrábějí se v rotače Práva lidu a že stačí poházeti nějaký názor frází o jeho zpátečnictví (domnělém — s krátkozrakého stanoviska Hyberské ulice), aby byl odbyt.

Ve své mstivosti za výprask „Hydry“ vytrhlo totéž Právo lidu také větu z mého článku proti přílišné a pochybené popularisaci vědecké, a snaží se namluviti svému čtenářstvu, že prý jsem proti šíření vědomosti v lidu, a tedy tmář a zpátečník; a od náboženství prý čekám něco — ve čtvrtém roce války, kterou prý vyvolali pánové velmi nábožní! Odpovídat na to, bylo by opravdu mařit drahý čas; čtenář dobré vůle nalezne si odpověď v glosse předchozí. Jen o těch „nábožných pánech“ a strůjcích války: jsou-li nábožní nebo ne, nevím; ale co vím, jest, že nejsou *náboženská v mém smyslu slova* — a o to jde; ne o tu zvrhlou karikaturu, kterou spojuje Právo lidu s představou náboženství.

Že ostatně názory Práva lidu jsou na štěstí anachronismem již ve vlastní straně, že lepší stranici dávno z nich vyrostli, toho mnoho se potěšitelné důkazy. Jeden sociálně demokratický redaktor vydává ve Vídni list, stojící v náboženských otázkách na stanovisku právě protivném Právu lidu; a redaktor Práva lidu, p. Antonín Macek, opravdový básník a literát, převyšující o několik hlav své okolí, přitom někdo, kdo vyšel sám z dělnictva a zná duši dělného lidu jako málokdo druhý, napsal úvodní stať dnešního čísla, která mluví řečí zcela jasnou a nedvojsmyslnou.

Právu lidu

nestačí, že jeho vlastní redaktoři, jako pan Macek, bíjí je v jiných listech, ono musilo dostat mravní políček i na svých vlastních stránkách, aby — se nevzpamatovalo ze svého žalostného úpadku, neboť z té bídě mravní a duševní, v níž zavedli je

Němcové a Stivínové, není vůbec východiska. Tím mravním poličkem, zasazeným na ústa, která nám lají, a ve chvíli, kdy nám lají, minim články *Lid a věda* od F. V. Krejčího, otištěný v témže čísle Práva lidu, v němž se spílá Kmeni „hysterických“ a „bigotních“. Nuže, co činí redaktor Práva lidu F. V. Krejčí ve stati „Lid a věda“? *Staví se na podobné stanovisko, na jaké jsem se postavil ve svém článku „Proti návrhu Macharovu“ já a ve své stati „Dělník a náboženství“ v minulém čísle Kmene p. Antonín Macek.*

Kdo nevěříš, tomu otiskuj jí ukázkou z ní alespoň tyto dva odstavce:

„Moderní věda zklamala, toť jedna z nejtřpěch zkušeností a pro další duševní život nejdalekosáhlejších, jež si lidstvo z této doby odnese. Ne osvoboditelkou lidstva, ale novým nástrojem násilí a poroby ukázala se ta věda, na niž bylo uplynulé století tolik pyšné. Všecky své metody, prostředky a vynálezy dala k dispozici militarismu, takže ten se dnes smí holedbat, že jeho vítězství na bojištích jsou „zorganizovanou vědou“. Zato neměla nic pro útěchu trpícím a hladovícím než chladná fakta; jejich srdce nedovede zvednout, pro jejich mysl, zoufale bloudící v temnu dnešních strastí, nemá světla ani povznesení. Krčí jen rameny a pomáhá organisovat další vraždění. Tím méně může dáti dnes lidu, jenž nemá přece času a možnosti vyškolit se v jejich metodách a ovládnout její zásobárny fakt. Spíše než vědeckého poučení potřebuje lid dnes povznesení srdce a světla v duši. Je proto přirozeno, že to bude hledat u jiných mocí a hodnot kulturních, když mu toho nedala věda. A dle toho bude nutno napříště zaříditi osvětovou činnost v lidu. Popularisace vědy tu nepostačí, vědění samo neučinilo by člověka lepším ani šťastnějším. Nutno vychovávat celého člověka a zejména jeho duchovní a mravní bytost, neboť zachrániti člověka z nynější strašlivé zkoušky a vyvést jej na výsluní lepší a pravé kultury, toť úkolem zítřka a už i dneška.“

„Že slavená moderní kultura pravou kulturou nebyla, to ukázala tato čtyři letá válka až příliš bolestně. Tato kultura vědy a technických vynálezů šla ruku v ruce s duchem kapitalismu: hověla jeho hmotatství a jeho přezírání lidské duše. Jaký zájem by měl proto právě lid, aby pomáhal udržovati tohoto ducha mechanických fakt, toto přečnávání suchého rozumu a praktických vědomostí, t. j. vědomostí, jichž lze chytře využití a jimiž je možno získat bohatství a ovládat jiné lidi? Lid měl vědu proto jen v takové účtě, že ji ztotožňoval s moudrostí a spatřoval v ní nejvyšší možnost poznání. Kde věda dosahuje těchto výšin, zasluhuje účty vždy a zůstane v každé době jedním z nejpyšnějších divů lidského ducha. Ale pouhé vědomosti nemají ještě co činit s moudrostí. I znamenitý učenec může být člověkem pošelilým a kromě svého oboru zcela obmezeným. Vědomosti jsou nutny a užitečné, ale nutno je podříditi vyšším účelům kulturním a životním. Ale budou to vždy jen vědomosti z určitých oborů, systémy fakt osvětlujících jednotlivé úseky přírody a života, ale nemohouci nám říci pranic celkového a definitivního o jejich podstatě.“

Ano, p. F. V. Krejčí obrací se proti vědě mnohem přikřeji, než jsem učinil já a myslím, nespravedlivě.

Věda, alespoň věda opravdová, neslibovala nikdy lidstvu ani poučení o příčinách prvotních, ani rozřešení posledních záhad o určení člověka. To očekávali od ní a slibovali za ni jen vědečtí nedovzdělanci a polovzdělanci, kteří ji chtěli nahraditi filosofií a náboženství. Opravdoví vědci nebyli nikdy tak osobiví.

Ještě o Národní čítance a leccems jiném

Nakladatel p. B. Kočí poslal mně opis dopisu p. Jaroslavu Hilbertovi, kde vrací útok „starého knihkupeckého účetního“, a opis dopisů redaktorů Národní čítanky profesora Němce a učitele Merhouta Syndikátu českých spisovatelů, v němž vykládají záležitost p. dra Hanuše Opočenského, abych si je pozorně přečetl a podle nich opravil omyly v notickách p. — *oba* v našem listě.

Hlavní skutečnost opravil, respektive doplnil však již pan — *ob* sám ve své ložnici z čísla minulého. Honorář za tiskovou stranu 8° formátu bude postupovati s každým 10000 výtisků, při prvním desetitisíci bude činiti 10 K, při druhém 15, při třetím 20 K. Při 30000 výtisků, dnes již subskribovaných, činil by tedy celkem 9 600 K, čítám-li objem knihy na 30 archů.

Co nového uvádí p. Kočí v obou dopisech, jest to, že přidá asi 5—6 archů, aniž zdraží čítanku, a dále, že na přání redakce bude věnováno slušné procento z čistého zisku „některému velmi důležitému podniku národnímu, který posud nesmí býti jmenován“. A dále ovšem přistupuje k výlohám honorář redaktorům, který není však nikde udán.

To jest meritum obrany p. Kočího.

Uveřejňuje je, nemohu se však přece ubrániti dojmům, že i *takto* honorář autorský není vysoký a není zejména *úměrný* zisku z publikace, kterou očekává obrovské rozšíření jako dílo, jemuž patronují naše oficiální ústavy osvětové a do něhož přispěli skoro všichni přední národní pracovníci.

Pan Kočí ve svém dopise p. Hilbertovi s hrdostí dovolává se toho, že plativá honoráře 10—20 procent z hrubého příjmu. To by činilo již nyní u Národní čítanky 36 až 72 tisíc korun, místo necelých 10 tisíc, které dává p. Kočí. Nebo, abychom byli přesní, odečteme-li knihkupeckou provizi: alespoň 24 až 48 tisíc korun. Rozdíl, jak vidět, nikterak nepatrný!

Pan Kočí staví ve svém dopise vedle sebe obchodní jednání své a jednání jiných nakladatelů. Píše na příklad, že rodina Alšova obdržela od něho celkem 7500 K honoráře za knížku o třech arších a táže se ironicky: *A kolik dostal Aleš za dva silné svazky Špalíčeků? Vůbec nic!* Pan Kočí naráží tu na dva sborníky kreseb Alšových k písním a říkadlům lidovým, které vydal p. K. B. Mádl u Otty, tuším r. 1912. Je-li pravda, co zde píše p. Kočí — a vzpouzí se všechno ve mně uvěřiti tomu —, pak jest to hanba monumentálně historická a měla by přejít vedle pověstné Grégovy „kritiky“ Rukopisů Alšových do všech příštích životopisů mistrových...

Ale více než tato materiální stránka Národní čítanky, o níž píši jen na vyzvání p. Kočího, zajímá mne její vnitřní život: její spolupracovníci, ti, kdož jsou mezi nimi, i ti, kdož tam — nejsou.

Na př. hned p. dr Opočenský. Měl napsati dvě důležité kapitoly z českých dějin, „Bílou horu“ a „Po Bílé hoře“, tedy vypsati protireformaci českou. Ale jest k tomu p. Opočenský povolán? Stačí na to svými silami? Jak to, že volba redaktorů padla právě na něho, že byli pominuti mladší historikové mnohem, mnohem významnější, na př. dr Kybal, na něhož si vzpomněla redakce až po katastrofě s Opočenským, nebo mladý badatel František M. Bartoš, jehož studie česko-bratské jsou z nejlepších a nejzávažnějších v moderní české historiografii? Kdož jsou odborní historikové, vědci, že nekřivdím p. Opočenskému, řeknu-li zde o něm, že jest ha-